

V druhej časti sympózia sa účastníci rozdelili do štyroch sekcií: *Aktuálne problémy dejín marxisticko-leninskej filozofie*, *O vzájomnom vzťahu východnej a západnej filozofie*, *Metodologické problémy dejín predmarxistickej filozofie* a *Kritika súčasných buržoáznych historicko-filozofických koncepcií*. Diskusie boli veľmi živé, nadhadzovali a odhaľovali sa nové a nové problémy, ktoré sa, prirodzene, vždy nevyriešili, čomu medzi iným bránila krátkosť času, množstvo diskutujúcich a rôznosť tém, na ktoré hovorili.

Československí reprezentanti sa zúčastnili zasadania všetkých sekcií, ale najaktívnejší boli v sekcií *Metodologické problémy dejín predmarxistickej filozofie*, ktorá pracovala najdlhšie.

V tretej, poslednej časti sympózia sa účastníci zase zišli v pléne, aby zhodnotili výsledky svojej práce. Predsedovia jednotlivých sekcií referovali o činnosti vo svojich sekciách. Záujem pléna sa sústredil predovšetkým na slová akademika Jovčuka, ktorý zaujal stanovisko k viacerým problémom, nadhodeným v referátoch a diskusiách. Tak napríklad k problému europocentrizmu, podľa ktorého len Európa a predovšetkým západná Európa mala význam pre dejiny filozofie, lebo len ona prinášala a rozvíjala filozofickú problematiku, ktorú potom ostatné, „nefilozofické“ národy preberali. Podľa akademika Jovčuka je to nesprávna a jednostranná teória, pretože každý národ, aj neeurópsky, mal svoju vlastnú, aj keď niekedy skromnejšiu filozofiu, ktorá mala a má preň význam. Autor sa ďalej obrátil proti niektorým extrémnym názorom, napríklad proti tomu, že sa treba izolovať od nemarxistických filozofov, neviest dialóg s nimi atď. Medzi nemarxistami je veľa doľava orientovaných mysliteľov, ktorých možno získať, dialóg je účinný, rozvíja problematiku atď.

Sympóziu bolo spojené s výstavkou pôvodnej i prekladovej bulharskej a sovietskej filozofickej tvorby a bolo popretkávané rôznymi podujatiami hostiteľov, ako veľkolepou recepciou, exkurziami do okolia pláže Družby, filmovým predstavením o živote Bulharskej ľudovej republiky atď.

Prvé medzinárodné sympóziu o dejinách filozofie nevyriešilo, ako ani jedno sympóziu, kongres a pod., celú problematiku, o ktorej sa hovorilo. Dôležité však bolo, že ju nadhodilo a rozvírilo, že dalo jej účastníkom množstvo podnetov, s ktorými sa rozišli do svojich domovov a ktoré ich budú doma znepokojovať, nútiť k riešeniu. Nadviazalo sa na ňom mnoho nových pracovných i osobných kontaktov, vymenilo veľa publikácií a adres, veľká obec marxistických historikov filozofie sa lepšie zoznámila a zomkla. Aj to je nemalý zisk. Bolo by žiadúce, aby takýchto podujatí bolo viac, aby pracovali už analytickejšie a nútili riešiť problémy na ešte vyššej úrovni. O potrebnosti a naliehavosti takéhoto postupu netreba hovoriť. Toto prvé sympóziu bolo prvým a účinným krokom k tomu.

T. Münz

SEMINÁR O ETIKE A MORÁLNYCH PROBLÉMOCH DNEŠKA

Rozpoznanie a riešenie morálnych problémov doby je vždy neobyčajne významné pre správne posudzovanie spoločenskej situácie. Morálne hodnoty bývajú vystavované rozličným tlakom a zmenám, a preto je zvlášť dôležité, aby sa etická problematika nerozpracúvala iba v rámci abstraktnej teórie, ale aby odpovedala na akékoľvek morálne

otázky, ktoré sa vyskytnú v živote spoločenského organizmu, najmä na tie, ktoré súvisia s problematikou výchovy mladej generácie.

V duchu uvedeného názoru prebiehal aj celoštátny seminár o etike, nazvaný *Etika a morálne problémy dneška*, ktorý usporiadala Socialistická akadémia Slovenska. Konal sa v Piešťanoch, v dňoch 27.—28. apríla 1971. Rokovanie bolo rozdelené do dvoch dní, ktoré sa od seba líšili tematickým zameraním. Kým referáty a diskusné príspevky prednesené počas prvého dňa zasadania mali prevažne teoretický charakter a boli venované rozboru zásadných teoretických otázok etiky a morálky, druhý deň seminára prebiehal v znamení výchovno-morálnych problémov a pokusov o naznačenie ich riešenia.

Seminár otvoril za Socialistickú akadémiu doc. PhDr. Andrej Hlávek, CSc. Úvodný referát seminára predniesol univ. prof. PhDr. Michal Topoľský z Ústavu marxizmu-leninizmu pri Univerzite Komenského v Bratislave. Referát mal názov *Morálny profil socialistického človeka* a M. Topoľský v ňom hneď v úvode zdôraznil potrebu vyjasnenia základných pojmov, týkajúcich sa socialistickej morálky. Rozlíšil pojem etiky ako teórie morálky a pojem morálky ako morálnej praxe, pričom hodne miesta venoval najmä genéze morálnej problematiky a podčiarkol význam historického pohľadu na morálku: na otázku, čo to znamená byť mravný, môžeme podľa M. Topoľského odpovedať len v súvislosti s tým, o aký spoločenský systém, v rámci ktorého sa pýtame na mravnosť, ide.

Základnou črtou morálnych teórií bývala podľa M. Topoľského v každom triednom spoločenskom systéme poslušnosť a akýkoľvek pokus o samostatnosť bol čímsi protispoločenským. Tento charakter morálnych teórií, ktorý sa začal vytvárať v otrokárskej spoločnosti, sa v stredoveku ešte upevnil pomocou náboženstva. Náuka o mravnosti bola významnou zložkou pri ovládaní človeka v danom zriadení. M. Topoľský ďalej hovoril o tom, že koreň morálnych konfliktov má svoj pôvod predovšetkým v nespo-kojnosti ľudí s interpretáciou morálnych úloh a povinností; preto sa v dejinách k ideologickým konfliktom často pripájali aj mravné konflikty (išlo najmä o narušenie prijatých morálnych kódexov).

V ďalšej časti svojho referátu sa M. Topoľský zaoberal priamo otázkami formovania morálneho profilu socialistického človeka. Zdôraznil, že zapojenie sa ľudí do budovania socialistickej spoločnosti je nielen úlohou objektívne ekonomickou, ale súčasne aj morálnou. Miera mravnosti je daná v objektívnej zákonitosti spoločenského procesu tvorby existenčných spoločenských hodnôt a musí byť zbavená liberalizmu a subjektivismu. Morálna úroveň socialistického človeka predpokladá podľa M. Topoľského poznanie spoločenských zákonitostí. Aby sme sa s malomeštiackymi prežitkami rozišli v nadstavbe, musíme sa ich predovšetkým zbaviť v podstate, v základni; ak však máme zrýchliť výstavbu základne spoločenského bytia, musíme súčasne zrýchliť aj budovanie nadstavby spoločenského bytia.

M. Topoľský sa zaoberal i významom morálnej zodpovednosti pri plnení spoločenských úloh a poznamenal, že socialistická spoločnosť taktiež vyžaduje poslušnosť od svojich príslušníkov, avšak poslušnosť aktívnu, nie poslušnosť voči subjektívnej norme (ako to bolo v triednej spoločnosti), ale poslušnosť voči objektívnej zákonitosti, ktorú treba poznať a prostredníctvom tohto poznania urýchliť proces výstavby socializmu. Podľa M. Topoľského ide v tomto prípade o poslušnosť revolučnú, sprevádzanú intenzívnou snahou o svoje vlastné skvalitnenie.

Nasledujúci referát v prvý deň piešťanského seminára predniesol PhDr. Karel Hlaváček, CSc., z Katedry filozofie brnenskej Univerzity J. E. Purkyňu. K. Hlaváček

sa vo svojom referáte, ktorý mal názov *Úlohy a problémy našej etiky*, zaoberal širokou škálou otázok morálnej teórie.

V úvodnej časti svojho vystúpenia zdôraznil, že mravná problematika má špecifické zvláštnosti a musí si pomocou uvedomelej sebareflexie vytvoriť metodologické predpoklady k svojej práci. Na otázku, čo chápeme pod mravnými problémami dneška, odpovedal K. Hlavoň, že ide predovšetkým o problémy mravnej orientácie, pretože doterajšie istoty boli sproblematizované, a to vo dvoch rovinách: v rovine individuálnej (odpovede na otázky typu „aký byť“, „ako žiť“) a v rovine spoločenskej. Individuálne problémy prerastajú do spoločenských problémov. Morálka je podľa K. Hlavoňa zvláštnou formou sociálneho regulatívu.

Ďalšia časť referátu bola venovaná vzniku, typom a zdrojom mravných problémov. K. Hlavoň vymedzil predovšetkým tieto hlavné príčiny vzniku mravných problémov: to, že človek je vystavený rozličným tlakom spoločenského okolia a nedokáže im čeliť, pretože nie je dostatočne vyzbrojený ideologicky; každá mravná sústava je založená na určitých základných názoroch, na určitom chápaní morálky — ich otrásenie vedie k mravnému problematizovaniu; abstraktnosť a neurčitosť *jazyka* teórie morálky, abstraktnosť *mravných zásad*; stav, keď človek nemôže vyhovieť všetkým mravným požiadavkám, ktorým by mal vyhovieť.

Autor referátu sa ďalej zaoberal podstatou vzťahu medzi morálkou a spoločenskou skutočnosťou, pri ktorom — ak chápeme morálku ako súbor požiadaviek na človeka — vzniká určité napätie. Zaujímavá bola aj tá časť referátu K. Hlavoňa, v ktorej rozoberal problematiku moralizátorstva a javov, ktoré s ním súvisia. Zdôraznil význam správneho pochopenia ideálu budúcnosti pre mravný život človeka. Poukázal na to, že ideál môže byť zameraný aj do prítomnosti — taký je napríklad ideál súčasného človeka — avšak musí súčasnosť presahovať. Spoločenská premena, ktorá odstraňuje mravne škodlivé javy, má podľa K. Hlavoňa často charakter morálnej premeny, podmienenej ekonomickými premenami.

V rozsiahlej časti svojho vystúpenia sa K. Hlavoň venoval rozboru nedávneho obdobia vývinu našej spoločnosti z hľadiska teórie morálky. Zdôvodňoval stanovisko, že okrem zrejmej dezorientácie aj abstraktné mravné kritériá zakrývali skutočný zmysel protisocialistických snažení minulých rokov, keď prostriedkom morálneho pôsobenia bola celková spoločenská atmosféra, ktorá podporovala rozklad socializmu. K. Hlavoň upozornil najmä na *politický* význam mravnej oblasti. Na záver svojho vystúpenia zdôraznil, že na etické problémy nestačí iba poukazovať, ale je taktiež nevyhnutné analyzovať aj ich morálne príčiny. Mravný vývoj spoločnosti treba neustále sledovať a uvedomele ovplyvňovať.

Posledným referátom v rámci prvej časti stretnutia československých filozofov a výchovných pracovníkov bol referát, ktorý predniesla PhDr. Zdenka Hlávková, CSc., z Ústavu marxizmu-leninizmu pri Univerzite Komenského v Bratislave. Svoj príspevok venovala Zd. Hlávková teoretickému rozboru problematiky prežitkov malomeštiackej morálky u nás. Referát Zd. Hlávkovej uverejňujeme v našom časopise v plnom znení ako prílohu k tejto správe.

Druhý deň celoštátneho seminára bol venovaný skúmaniu otázok etiky a morálnych problémov dneška z hľadiska výchovnej problematiky.

Zaujímavý referát nazvaný *Problémy rodinnej výchovy* mala doc. PhDr. Jiřina Máchová, CSc., z pražskej Karlovej univerzity. Ústrednou témou jej vystúpenia boli predovšetkým otázky formovania ľudskej osobnosti a význam rodiny v týchto súvislostiach. Ďalšiu časť referátu venovala J. Máchová charakteristike rodiny ako

malej sociálnej skupiny a napokon sa podrobne zaoberala zmenami funkcie rodiny v socialistickej spoločnosti.

Z bratislavského Výskumného ústavu pedagogického sa zúčastnil na seminári prom. pedagóg Jozef Čihák, ktorý predniesol referát pod názvom *Morálne problémy mládeže*. Zdôvodňoval názor, že pri posudzovaní mravnosti mladých ľudí treba vychádzať z aspektu triednej morálky a zo všeludských noriem; treba vziať do úvahy vývin v posledných rokoch a súčasne rešpektovať potreby formovania mladého človeka. J. Čihák okrem toho informoval účastníkov seminára o niektorých pozoruhodných výsledkoch výskumných podujatí pracovníkov Výskumného ústavu pedagogického o mravnom vedomí mládeže.

Ku všetkým referátom, ktoré odzneli na piešťanskom seminári Socialistickej akadémie o etike, bola bohatá diskusia. Hlavné okruhy problémov, o ktorých sa diskutovalo, sa týkali niektorých otázok vymedzenia pojmu morálky, problematiky vzťahu etickej normy, zákona a zákonitosti, ďalší diskutujúci sa zaoberali významom mravnej oblasti pre spoločensko-politický život, otázkami výchovy a problémami mladej generácie z hľadiska mravnosti a teórie morálky.

Usporiadatelia seminára — ako to vyplýva z programu podujatia — si kládli za úlohu prispieť k riešeniu aktuálnych otázok života človeka, k zhodnoteniu významu morálneho faktora vo vývoji našej spoločnosti (kritika jeho precenenia i podcenenia), politického významu vývoja mravného vedomia spoločnosti a významu etiky pre riadenie prácu. Na záver tejto správy možno len konštatovať, že seminár Etika a morálne problémy dneška splnil svoje poslanie a oboznámil záujemcov, ktorí sa na ňom zúčastnili, so súčasnou etickou problematikou. Naznačil tiež všestranné perspektívne riešenie úloh a problémov našej teórie morálky a v neposlednom rade bol cenným prínosom aj k riešeniu výchovných otázok, ktoré vznikajú v súvislosti s budovaním morálneho profilu socialistickeho človeka. S uznaním sa treba tiež vysloviť o organizačnej stránke seminára.

Dalimír Hajko

K NIEKTORÝM PROBLÉMOM MALOMEŠTIACKEJ MORÁLKY

Keďže sa u nás v poslednom období v politicko-verejnom živote veľa hovorí o malomeštiactve a malomeštiackej morálke, chcela by som sa pokúsiť o analýzu niektorých jeho charakteristík.

Pod malomeštiactvom rozumieme určitú životnú orientáciu, mentalitu, názory, morálku, spôsob uvažovania a životný štýl, ktoré vďaka buržoázii a maloburžoázii dostali pomerne ucelenú podobu, vyjadrenú v špecifickej sociálnej psychike a ideológii.

Mohlo by sa namietaf, či používanie termínu malomeštiactvo je oprávnené aj dnes, keď u nás neexistuje buržoázia a sociálna vrstva maloburžoázie už takmer zanikla. Okrem toho, tie vlastnosti, ktoré obyčajne spájame s malomeštiactvom, nachádzame u ľudí dávno predtým, ako sa sformovala maloburžoázia a zostávajú dlho potom, čo maloburžoázia ako spoločenská trieda zanikla. Je to síce pravda. Týmto pojmom súhrnne vyjadrujeme predovšetkým určitú životnú filozofiu a prax maloburžoázie, ktorá ju vykryštalizovala. Keďže však tieto vlastnosti nachádzame aj v iných dobách a nielen u maloburžoázie, tak si myslím, že tento pojem ako pracovný možno používať aj dnes.